

deželske banke je vendar oziraje se na Avstrijskem običajne v nova pravila zajedno to določbo sprejel, da se bode popolno vplačevanje vseh 400.000 delnic nadalje v teku treh let zgodilo, ko se bode pomnožitev kapitala odobrila. (Konec prih.)

Gospodarske novice.

Letina v Avstriji po poročilu c. kr. ministerstva kmetijstva pričetkom septembra.

Pšenice in rži pridelalo se je dobro-srednjo mero, ovsa pa nekoliko več. Ječmena, o katerem se je mislilo, da bo pridelek obilen, pridelala se je le srednja mera. Tudi pri koruzi je le srednja mera pričakovati. Isto velja tudi o ajdi v taci krajih, kjer je še niso poželi. Repa in krompir popravila sta se po dežji bolj, kakor se je s prva mislilo; zato bode njun pridelek še precej dober, razen nekaterih krajev na Kranjskem, Tirolskem, Českem in v Bukovini, kjer tožijo, da krompir gnije. Pridelek otave na deteljščih in travnikih je manj kot srednji. Vina se je še zmerom prav mnogo nadjati, med tem, ko je sadja v nekaterih krajih prav malo.

400.00 gold. bode južna železnica

plačevala deželi štajarski dohodninskega davka. S tem denarjem hoče deželni odbor, kakor „Wiener landw. Zeitg.“ poroča, zopet podkovsko šolo v Gradci ustanoviti in na ondašnjem politehniku pouk v kmetijstvu in gozdarstvu vpeljati.

Trtna uš

je na Francoskem 500.000 hektarov vinogradov čisto uničila in 450.000 hektarov hudo poškodovala. Zdaj razsaja v Gironde, najboljšem vinskem kraju Francoske, kjer je od 172.000 hektarov vinogradov uže 136.000 hektarov napadla in 20.000 čisto uničila. Amerikanske trte se menda tej pošasti najbolj upirajo.

Kako na Ruskem zavarujejo govejo živino.

„Učimo se Avstrijanci od absolutistične države ruske nekaj o tem, česar do sedaj v Avstriji še nismo uganili, to je: zavarovanje goveje živine“ — piše „Wiener landw. Zeitg.“.

Na Ruskem zavaruje vlada govejo živino pred govejo kugo in sicer tako, da za vsako govedo, katero pogine po kugi, 30 do 70 rubljev odškodnine plača, zato pa od vsacega gospodarja davek po pol odstotka ali k večjemu dva odstotka pobira. Odškodnina je pa tako urejena, da za goveda, pitana s tropinami, plača 70 rubljev, za jalovo živino 50 rubljev itd.; celó za tako živino, katera medpotoma pri izvožnji pogine, prejme gospodar odškodnino.

Naj bi po tem zgledu tudi avstrijsko-ogerska vlada osnovala splošno in posilno asekuranco tudi pri nas, vsaj večletne izkušnje kažejo, da so dosedaj vse privatne asekurance za živino, ki so bile v Avstriji ustanovljene, na kant prišle.

Poučne stvari.

Méd izvrsten živež človeku.

Na hvalo medú beremo v časniku „Oesterr. ungar. Bienenzeitung“, da ima med tri izvrstne lastnosti, ki so: dober okus, lahka prebavljivost in pa izvrstna redilna moč. Kakor voda, ki jo človek popije,

gre naravnost v kri in ne pusti nobenega ostanka, tako tudi med takoj prestopi v kri in človeka greje in redi.

Je li pa to res? imamo li dokazov za to?

Dokaz najočitnejši je to, da zárod čebelne matice, ki se redí izključljivo le z medom, ima pričetkoma sicer usta in čeva, zadnjice ali riti pa ne. Kakor nekatere živali, ki vedno le v temoti živé, nimajo in ne potrebujejo oces, tako tudi mlade čebele ne potrebujejo zadnjice, kajti vsa hrana takoj stopi v kri in nič ostanka v črevesu ne popusti.

Kolikor tedaj vžijemo medú, to vse je popolnem naše, to je, vse ostane in se prosto spreminja v telesu. Ni ne tedaj gola domišljija, ako se kdo čuti krepkejšega, če vživa za zajutrak med, kakor če bi vžival naj-mastnejše surovo maslo (puter). Poleg tega tedaj, da skrbimo za dobro mleko, skrbimo tudi za pridobivanje čistega medú; tako bi te dobre deležen postal kmet in meščan.

Národno blagó.

Slovenska prisega iz leta 1782.

Uvrstite, drage „Novice“, člankom svojega lista malo drobtinico, ki nam kaže, kako je prosti naš narod pisal pred 100 leti svoj jezik. Prepisana je „prisega“ po izvirniku.

„Jeft Mathia Seiz inu Jeft Mathia Savierscheg per-feschem Bogu Ozhetu, Sinu inu Suetimu Duchu, de Smo mi Sofedie is Savertatsch kar jeft pounm u tem krajo, ki le malo Berdo imenuje, ufsellej, kar je blo potreba, koker lef sekati, Pafslu inu toku ufse Pravize koker Noulani noter imeli inu tudi Smo schiher in u meru pafslu na malim Berdu, Voftrim Verhu do zeste inu do guidouzhouga Bukouja u koti inu tu. Toku guifhno, koker meni Bug ufigamogozhni na moi pufsedni zhař pomagat ozhe. Amen. A. H.

Zabavne stvari.

Spomini.

„Sine ira et studio“.

Pridejo trenutki v našem življenji, ko se nehoté spomnimo onih dni, ki smo jih prebili med šolskimi zidovi. Spominjamo se pa onih časov tem raji, čem bolj so bili zanimivi za nas. Tista doba, v kateri nam je bilo odločeno, obiskavati „modric slovenskih hram“, je bila v marsikaterem obziru, lahko rečemo, tudi v političnem obziru zanimiva.

Naj zato objavimo nekoliko taci spominov iz preteklih dni. Čitatelji naši bodo lahko posneli, kakošen je položaj slovenskih profesorjev in kakošen slovenskih dijakov na naših srednjih šolah.

Bilo je leta 187—. Na gimnaziji * spremenilo se se je v teku časa mnogo. Stare učiteljske moči so odstopile, nekatere tudi nolens volens in nastopile so mlajše. Tudi dijaško življenje postalo je drugače. In sedaj ima tudi nov ravnatelj nastopiti poslovanje. Dijaki smo zopet prišli iz mnogih krajev v malo mestice, da si bistrimo um po ne predolgem odmoru dveh mesecev. Pričakovali smo novega ravnatelja. Kakor smo si ga uže slikali v duhu, istina je, da nismo pričakovali narodnega moža, pa tudi tacega ne, ki bi bil kos slovenskemu jeziku. Pa vsaj smo se uže taci predstojnikov navadili, kajti „50 meilen weit vom windischen land“ bila je takrat parola ustavovernega ministerstva. Kdo

bi si tedaj bil upal trditi, da tako ravnanje ni koristno neukretnim Slovencem, ki v kolosalni svoji predrznosti celó zahtevajo slovenskega jezika zmožnega ravnatelja. In res je bilo tako. Prišel je mož, se ve da v političnem obziru popolnoma tak, kakor smo si ga mislili. Nekateri so trdili, da je prišel s Českega, a da je „deutschböhm“; gotovo bilo je pa to, da slovenskemu življu ni bil prijazen. Da pa je za slovenske dijake se bolj zanimival, kakor je bilo treba, to vé vsak, ki ga je poznal.

Ta mož je hotel gimnazijo reformirati po svojem duhu; da je ni predrugačil, kriva je bila velika opozicija, katera se mu je od vseh strani nasproti stavila. Sosebno to ga je bôdlo, da so se dijaki naročevali na slovenske liste, bodisi politične ali beletristične. To mu je kot tujcu bilo popolno neznano, da tudi slovenska mladež podpira domače slovstvo. Tako se je uže prve dni njegovega vladanja zgodilo, da je slovensk beletrističen list, namenjen dijakom, nekega dne mahoma izginil. Vprašali smo šolskega slugo, kam je neki prišel list? A sluga, ki je mimo mnogih družih lastnosti imel tudi to, da se ni hotel zameriti ni dijakom ni vodji, odgovoril je lakonično: „Stari jo je vzel“. Sedaj je bil ogenj v strehi. Ko smo pa premišljevali, kaj je v tem slučaju storiti, pokliče me ravnatelj k sebi. Ne vem, zakaj je on v tacih in enacih slučajih tako rad posebno mene interpeliral. Dal mi je sicer dotični list nazaj, a naročil mi je, naj pridem čez nekoliko dni k njemu ter naj mu razložim obseg dotičnega lista. Jaz sem mu čez nekoliko dni v resnici referiral o listu; a povedal sem mu tudi mnogo tacega, kar ni bilo v listu. On je bil zadovoljen, in mirno in tiho sva se ločila. Ako mu je bil uže slovenski beletristični list trn v peti, kaj še le politične slovenske novine? Zato je pa dotične zločince k sebi pozval ter jim ostro zatajčal, naj se ne naročujejo na take umazane liste (ali da se držimo njegove lastne terminologije „schmutzblätter“. Ker se je nek slovensk političen list drznil njegove sakrosanktne osebe javno dotakniti, tedaj mu konsekventno vse politične novine slovenske niso nič prida. Koncem tistega leta pa se je pošiljala naročnina na dunajski „Zvon“. Po stari dijaški navadi nabiral je dijak višjega razreda naročnike. To nabiralno pôlo je vodja meni nič tebi nič konfisciral. Poverjenik „Zvona“ bil je poklican na raport; pojasnil mu je sicer stvar, da „Zvon“ je le lepopoznanski list, a ravnatelj ga ni hotel razumeti. Svetoval mu je, naj vso to stvar pusti, kajti „der herr S. wird auch ohne diese abonnenten leben können; die bibliothek wird ohnehin zwei exemplare bestellen; da können's schon lesen.“ Mož je pač malo bil podučen o našem položaju. Koliko slovenskih pisateljev neki je uže obogatelo? Dijaki smo, kakor drugod, tako tudi tukaj prejeli dunajski „Zvon“. Začetek ravnatelj je imel tedaj slab vspeh. Mogoče je in tudi zeló verjetno, da je ravnatelj pogrešal pomočnika, ki bi ga bil v njegovem smislu podpiral. Našel ga je pozneje in ta je bil začetkom zvest zaveznik; uže leto in dan za njim prišel je na gimnazijo nov mož, ki naj izreja slovensko mladino. (Dalje prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Kedaj in zakaj se je začelo opoludne zvoniti?* Leta 1456. prikazala se je na nebu zvezda repatica. Ljudje so se silno bali, ker je nekdo prorokoval, da se bo tega in tega dne ravno o poludne svet podrl. Prišel je strašni dan, prešlo strašno poludne, pa vse je ostalo pri starem. Za spomin je takratni papež zapovedal opoludne zvoniti, kar se še današnji dan vrši.

Obraznave deželni zborov.

Deželni zbor Štajarski.

Kako prijazen je nemškutar do Slovenca, kaže nam naš deželni zbor, kjer izmed 8 slovenskih poslancev, ki jih šteje ta zbor, niso Nemci ni jednega Slovenca v kak odsek volili, izmed konservativnih nemških poslancev pa le po 1 poslanca. — Iz proračuna deželnega odbora je razvidno, da bode prihodnje leto primanjkljaj znašal 2 milijona in 236.559 gold. Tako gospodarijo ustavoverci.

Deželni zbor Koroški.

V govoru, s katerim je deželni glavar dr. Stieger pozdravil poslance, je povdaril, da narodnemu razporu v deželi še žalibog ni konca ne kraja! Kako da deželni glavar pride do te pritožbe? So li Slovenci na Koroškem še premalo mrtvi, da si deželni zbor drzne o „Nationalitätenreibungen“ govoriti. Dr. Stieger je pač le govoril v imenu svojem in svojih tovarišev, katerim koroška dežela mora biti nemška.

Deželni zbor Tržaški.

Deželni glavar je v začetnem svojem govoru britko tožil, da nimajo Tržacanje še Predelske železnice, češ, da ona edina more Trst rešiti propada. Mož noče vedeti, da vzroki povdarjanega propada tičijo drugod! Iz tega pa, kakor je vladni zastopnik, ces. namestnik baron de Pretis, pritrkoval jeremijadi deželnega glavarja, kazalo se je preočito, da je deželni glavar bil le trobentač de Pretisov, ki je ves zaljubljen v ono železnico. Ko bi bil baron de Pretis takrat, ko je bil na Dunaji finančni minister bolje gospodaril s financami avstrijskimi, bil bi zdatniše pomagal zidanju Predelske železnice, kakor zdaj s svojim javkanjem.

Deželni zbor Kranjski.

Z navadnimi formalitetami se je odprl tudi deželni zbor kranjski, v katerega so razen bolehnega g. Dollhafa prišli vsi ustavoverni poslanci, izmed narodnih poslancev pa niso bili pričujoči: dr. Bleiweis, Klun, dr. Zarnik in Pakiž.

Gosp. c. k. deželni predsednik Winkler je zbornici predstavil novoimenovanega deželnega glavarja grofa Gustava Thurna, ki potem ogovori zbornico slovenski in nemški, povdarjaje, da bode o vsem popolno objektivno postopal po prevzvišenih željah Nj. veličanstva: „Jaz hočem mir med svojimi narodi“.

Gospod deželni predsednik Winkler izroči dve vladni predlogi, namreč načrt postave, kako naj se uravná obiskovanje na rudniški šoli v Idriji in nadpravo javnosti imajočih osebinskih šol, in pa predlogo gledé vprašanja o neugodnostih dvojne uprave. Drugi dve vladni predlogi, kako namreč preurediti domovinsko postavo in zastran volitve v reklamacijsko komisijo, odposlali ste se uže poprej deželnemu odboru.

Potem so se vršile navadne volitve odsekov in pa druge. Zoper volitev vit. Vestenecka v finančni odsek ugovarja dr. Vošnjak, rekši, da narodni poslanci ne stopijo v odsek skupno s Vesteneckom, ki je nedavno razžalil narod slovenski s psovanjem jezika slovenskega. Baron Apfaltrern in dr. Schrey sta ga skušala zagovarjati. — Konečno so se različne predloge in peticije izročile dotičnim odsekom.

V 2. seji je gospod c. k. deželni predsednik zboru izročil vladno predlogo, po kateri naj bi deželni zbor

kalami in drevesi poti ne zastavi. Lotrska dolina je do vode doli gosto zaraščena, sem in tam se stiska med skalovjem, a zopet drugod se razprostira v širokih logih, obraščenih z jelšami, jagnjedi in leskami.

Lastniki gozdov so ali slobodne občine ali pa posamezne mošije. V gozdih imajo svoje stalno bivališče roparji, kateri obiskujejo tudi sosedne avstrijske komitate, dokler jih ne vjemó ter potem pošljejo v Okno kopat soli, ali dokler ne končá krogla iz vojaške puške slobodnega njihovega življenja. Najviši hrib v teh gorah je Beli Kamen (piatra alba), iznad katerega sneg nikdar ne zgine.

Po hribih se potuje navadno s konji. Oj, kako veselje je jahati po teh gorah, tu v visoki travi, tam v senčni šumi dihati etêrični zrak, v katerem se čutiš bližega nebes! — Prenočevati moraš pri umazanem čubanu, pri katerem poleg dobrega kozjega mleka in sira dobiš še kos mastne jagnjetine — pečene na ražnji. Kako veselje je ležé na zelenem mahu pušiti pipico rumunskega tobaka, in potem mirno in sladko spati, če te lajanje divjih ovčarskih psov in glasni krik čubanov ne prebudi prekmalu iz sladkih sanj. To se le prečestokrat zgodi in ti je znamenje, da se gospodar gozda — medved — bliža čedam.

V lotrški dolini ležé sela: Brezoi, Siliste, Mataj in Vojnasa, obdane od črnega lesa, poleg solnčočiste vode.

Po dolini peljejo le steze, po katerih se more le peš hoditi ali s konjem jahati. Hrana in druge potrebščine prebivalcev in drvarjev, kateri so večinoma Kranjci, dolenji Štajarci, Korošci in Lahji, mora se po tovornih konjih dovažati. Če je voda velika, ni to brez nevarnosti, kajti reka, katero je treba šestkrat prebroditi, je potem precej globoka in silno deroča. Tovorni konji so majhni, a čili, in stopajo tako varno in zanesljivo, da jim jezdec slobodno sme zaupati.

Prebivalci se redé od živinoreje, od lova in ribarstva. V teh neizmernih gozdih je celo leto dovoljeno loviti. Tu prebivajo sledeče divjadi: jeleni, damjeki, srne, divje koze, zajci, divji petelini, ruševci, jerebice, belice itd. Škodljivih divjadi je dosti, naštejemo samo: medveda, kuno, volka, risa, divjo mačko, vidro, orla in kragulja. Med ribami imenujem v prvi vrsti postrv, katere se najdejo po 10 kil. težke.

Ker vlada v gozdih in po gorah občen mir, prihajajo divje koze skoro dol do vasi, navadno bivališčem so jim pa strme skale Latorice, kjer stanuje tropa živali skupaj. V Paskoji živé skoro vse divjadi. Na gonji se streljajo v dolinah divje svinje in srne, bolj v gori jeleni in medvedi, še više pa divje koze. Kmetje so izvrstni lovci, da si so slabo oboroženi. Posebno radi nastavljajo zanjke in pasti. Zadnje se nastavljajo tod, kjer ima žival svojo stezo. Pasti se privezujejo z verigami in sidrami okoli dreves, in to zatega del, da divjad, ako se jej tudi posreči ubežati s pastjo vred, se vendar še vjame za sidro. Če se pa vjame medved, izruje tudi sidro in beži, dokler se ne zgrudi utrujen in od bolesti na tla. Leni lovci ne prihajajo redno, da bi gledali na pasti; zgodi se, da po 8 do 14 dni ne pridejo, in v tem začne vjeta žival uže trohneti.

(Konec prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

* „Spisje v ljudski šoli“, četrtega popravljene in po učnih črtelih vredjenega natisa, spisal Andrej Praprotnik, nadučitelj in ravnatelj I. mestne ljudske deške šole v Ljubljani.

Ta knjiga, od c. k. naučnega ministerstva za šolsko knjigo odobrena, ima tri dele. Prvi del obsega spisne

vaje (imenovanje, popise, basni in povesti, vezani govor v nevezani besedi, razlaganje pregovorov, poslovic in izrekov, različne izraze in razkladanja). Drugi del ima liste ali pisma (poročilne ali naznanilne liste, prosilne liste ali prosbenice, zahvalnice, čestitke, sožalnice, povabila, posvetovalne liste, opomenice, izgovorne ali opravičevalne liste, odpise in razne liste; poučilo, pisavo ali slog v listih, vnanjo obliko listov, nadpise, naslove). Tretji del kaže pravilne liste in spise (naročilne liste ali naročbenice, okrožnice, izgovornice, prosbenice, zapise in zapisnike, izpiske, pobotnice, vzprijemne, hranilne in vozne liste, odpovednice, nakaznice, dolžna pisma, poroštvene liste, odstopne liste, pogodbe, svedočbe, javna oznanila, naznanila po telegrafu (telegrame) in oporoče.

Cerkvene novice.

* **Krištof Kolumb** — za svetnika posvečen. „Uže lani smo povedali — beremo v 10. zvezku „Cvetja z vrtov sv. Frančiška“ — da je bil med drugimi slovečimi možmi tudi Krištof Kolumb, ki je Ameriko našel, v tretjem redu sv. Frančiška. To bi bilo uže samo ob sebi tretjemu redu velika čast; tolikanj bolj pa se moramo veseliti tako imenitnega redovnega brata, ker je bil tudi v resnici pobožen in svet tretjerednik ter imamo vsled prošnje, sv. očetu Leonu XIII. letos 10. aprila od 463 škofov izročene, opravičeno upanje, da ga bomo smeli kmalu očitno ko svetnika častiti, za kar se goreče trudijo mnogi imenitni katoličani.“

Tako piše gori navedeni časnik. Nam je ta novica tem bolj važna zato, ker moramo reči, da nismo vedeli, da je bil Krištof Kolumb redovnik tretjega reda sv. Frančiška. Naj dodamo tej novici še kratek živatopisen pregled. Krištof Colombo rojen je bil brž ko ne leta 1456. v Genovi na Laškem. (Niti rojstno leto niti rojstni kraj njegov nista popolnoma gotova; za njegov rojstni kraj prepira se celó 10 krajev.) Po mnogem trudu posrečilo se mu je dobiti tri ladjice od španjske kraljice Izabele, s katerimi je odplul iz luke Palosa na Španjskem 3. avgusta leta 1492. pot na Japonsko čez atlantiško morje iskat. Dne 12. oktobra 1492. leta zaslišal je ob dveh ponoči veseli glas: „Tierra! tierra!“ (zemlja! zemlja!) In tako postal je Krištof Kolumb nenadoma iznajdenik novega sveta, ki uže dandanes na vsako stran toliko pozornost vzbuja.

Zabavne stvari.

Spomini.

(Dalje.)

Kuriozna figura ta profesor! Včasih se je tako čudno zvijal, kakor da je vroči žganec pogoltnil. Kedar ga je pa oni krč prijel, ki ga Nemci imenujejo „größenwahn“, korakal je tako ponosno po mesticu, kakor iz bitve vračujoči se zmagonosni vojvoda. Kedar je pa svoje noge tako čudovito zvijal, menil si pred seboj videti personificiranega Don Quixota. Za poletno obleko mu je najbolj ugajalo rusko platno; ker je bil pa velik prijatelj rumene in zelene barve, obdal je pozimi svoj život z rumenimi hlačami, ozaljšanimi z zeleno krpo. Original v resnici od nog do glave! Njegova majhna postava pa nas je spominjala na desetega brata. Se sedaj, ko je pred necimi leti „ex offio“ mestice zapustil, govori se mnogo o njem. Tako je še marsikomu znano, da je poslal na sveti dan postrežnico k čevljarju, naj mu čevlje zakrpa. Preseljeval se je iz ene hiše v drugo, baje za-

tegadel, ker so petelini mu uže na vse jutro mir kalili. Razumljivo je tedaj, da tacemu učenjaku primanjkuje časa dovolj skrbeti za svojo zunanost. Kdo bi mu tedaj zameril, ako se je pozabil preobleči ali da je celó neosnažen pokazal se svojim vernim ovčicam v šoli? O njegovem prejšnjem življenji zgodovina nekako trdovratno molči. Le toliko smo posneli iz starih kronistov, da se je porodil nekod na Gorenjskem. Tudi to smo izvedeli, da je bil njegov oče poštenjak slovensk, ki ni bil nikdar z deutschkrainerji v zvezi. Ko ga je slovenski oče poslal na gimnazijo, skrbeli so očetje frančiškanje za njegove telesne potrebe. Le toliko nam še pové zgodovina novejšje dobe, da je uže prej enkrat na tej gimnaziji služboval in da se je čutil narodnega. Tu ga je doletela necega dne strašna osoda. Neki dijak se je koncem šolskega leta v svoji preveliki prijaznosti do gospoda profesorja tako daleč spozabil, da se je nekoliko preveč približal gospodu profesorju, recte tedanjemu suplentu; kljubu temu prišel je vendar zopet nazaj pa ne kot suplent, ampak kot profesor. Sedaj se je vse drugače vedel. Iz narodujskega postal je deutschkrainer, da govorimo po najnovejši terminologiji bistroumih ljubljanskih kazinarjev. Hudobni svet celó trdi, da je sè svojimi duhovitimi dopisi ljubljanskega buteljna blazega spomina kaj pridno podpiral. Kako se moremo tedaj čuditi, da mu tudi njegovo slovensko glaseče se ime ni več ugajalo? Črko „č“ svojega imena spremenil je v „tsch“ in tako postal je čez noč „ein biederer deutscher“. Ako še povemo, da je bil sv. Miha njegov patron in da so ga poredni ljudje imenovali „der deutsche Michel“, zvedel si, dragi bralec, vse, kar je treba, da vidiš pred seboj „originalnega“ človeka.

Gospod ravnatelj in naš gospod profesor sta bila začetkoma velika prijatelja narodnih dijakov. Gospod profesor in jaz pa tudi nisva si bila sovražnika. Sam ne vem, zakaj sem bil tako počesčen, da si je gospod profesor izposojeval moje slovenske novine, se ve da brez mojega dovoljenja, ter jih doma preštudiral. Ko pa sta zvedela, da dopisujem slovenskim novinam, imel sem pač lepe dneve! Ravnatelj je bil tako prijazen, da mi je odločil sobo, kjer naj štiri ure premišlujem veliko zločinstvo, čegar so me dolžili. Sedaj mi je pa šinila dobra misel v glavo, napraviti si dnevnik, ter s tem pozabljivosti rešiti izreke teh slavnih mož. Storil sem to in prav je bilo. (Konec prih.)

Mnogovrstne novice.

* *Zobnih zdravnikov in njihovih mehanikov v Ameriki* je 12 tisoč, kakor je to nedavno pokazal kongres ameriških zobarjev v Newyorku. Naredili niso ti „zobarji“ preteklo leto nič manj, kakor 3 milijone umetnih zob. Za plombiranje porabi se v Ameriki leto in dan za nad 1 milijon gold. zlata, — srebra in platine pa za kakih 300.000 gold. Ker se v Ameriki mrtveci zakopavajo z umetnimi zobovi vred, zakoplje se na ta način na pokopališčih na leto okoli dva milijona zlata in srebra. — Po vsem tem smese soditi, da Amerikanci imajo ali slabe zobe, ali pa da posebno veliko skrb obračajo na to, da le nekoliko nagnjite zobe plombirajo, ali celó z novimi umetnimi nadomestujejo.

* *Čemú upotrebljujejo kosti turških vojakov*, ki so smrt storili v velikem boji pri Plevni? V Bristolu na Angleškem je več tovarn, katere napravljajo iz kosti umeten gnoj, kajti koščeni gnoj je izvrstno dober zaradi množine apna in fosforja. V ta namen priplulo je v imenovano mesto mnogo ladij s 300 tonami (tona tehta po naše blizu 20 centov) človeških kosti. Naložene so bile v ladije v Carigradu in Radostu; a pripoveduje se,

da so to kosti pri Plevni padlih turških vojakov. Tako še celó kosti mrtvecev nimajo mirú!

* *Sveta legija* imenuje se društvo kacic 300 mladih ruskih plemičev, ki ima namen, varovati cara nakan nihilističnih. Društvo, organizovano ravno tako dobro, kakor stranka nihilistična, ima mnogo novcev na razpolaganje. Udje njegovi imajo na dvoru cesarjevem še večji upliv, kakor celó tajna policija.

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor Štajarski.

V 3. seji je zbor razpravljal od gospodarskega odseka nasvetovani predlog o postavi za pokončevanje pirnice in družega polju jako škodljivega plevela. — Pl. Kaiserfeld Blagotinšek, prvak štajarskih nemških liberalcev, je odložil mandat deželnega poslanstva; menda so mu vendar oni „svinčeni podplati“ preteški, katere je ta mož znašel?

Deželni zbor Tirolski.

Po viharji obravnavi je konservativna zborova večina sprejela predlog, naj se več volilne pravice dá duhovščini (kaplanom) v mestih, ki imajo lastno občinsko postavo. Liberalci, duhovščini malo prijazni, so hudo nasprotovali temu popolnem upravičenemu predlogu.

Deželni zbor Kranjski.

V seji 1. dne t. m., v kateri ni bilo dr. Bleiweisa, Kluna in dr. Zarnika, na drugi strani pa tudi Vestenecka in Dollhofa ne, je gosp. deželni predsednik Winkler zboru naznanil, da je Nj. veličanstvo presvitli cesar s sklepom od 29. dne septembra odpoved dr. viteza Bleiweis-Trsteniškega od deželno-glavarnega nameštva premilostljivo sprejeti in namesto njega poslanca Petra Grasselli-a imenovati blagovolil. Gosp. Grasselli se potem priporoča blagovolnosti deželnega zbora, če se prigodi, da bode v zbornici imel nadomestovati deželnega glavarja. — Deželni glavar grof Thurn je objavil poročilo finančnega odseka, da poslanci Navratil, dr. Poklukar, Potočnik in dr. Vošnjak ne hodijo v finančni odsek, v katerega so bili zraven pl. Vestenecka voljeni, in naj se namesto njih volijo drugi, kar se je zgodilo koncem te seje. *) — Potem naznanja deželni glavar mnogo prošenj došlih deželnemu zboru. — Vladna predloga zastran Žumberskega okraja in Marijadolske zanožine, kakor tudi predloga o nekaterih premembah domovne postave in pa predloga o napakah dvojne uprave se izročijo v naprejšnji posvet odsekom, predlog vodstva Slapenske vino- in sadjerejske šole, naj bi se na tej šoli vpeljal nauk kmetijstva za učitelje ljudskih šol, se je izročil finančnemu odseku v poročanje. — V tej seji je poslanec Potočnik obširno utemeljeval predlog o napravi železnice iz Trsta preko Loke do Lauendorfa, to je oni predlog, ki hodi uže od leta 1869. po deželnem zboru in različnih brošurah — brez vspeha. Predlog je bil izročen posebnemu odseku v prevdarek in poročanje. Poslanec vitez Kaltenegger poroča v imenu finančnega odseka o premembah zastran deželne blagajnice, ktere opravila naj bi vprihodnje prevzela c. k. državna blagajnica. Gosp. deželni predsednik objavlja, da je ravnokar od c. kr. ministerstva prejel pismo, po katerem vlada

*) Če narodni poslanci ne marajo sodelovati s pl. Vesteneckom v najvažnejšem (finančnem) odseku, kako to, da so stopili v zbor, kateremu ud je Vesteneck in katerega nekateri celó imenujejo „Vesteneckov deželni zbor“? Vred.

prvosednik gosp. dr. Anton Jarc, blagajnik in tajnik gosp. Matej Močnik, odborniki pa gg.: Borštnik, Cenčič, Govekar, Kuhar, Praprotnik Andrej, Praprotnik Franc in Tomšič. — Za pregledovalce računov volili so se gospodje: Belar, Stegnar in Žumer, kateri so svoj posel tudi zdajci izvršili.

Živila marljiva skrbljivost naših učiteljev za njihove rodbine in potomce! 40 tisoč gold. premoženja je znesek, o katerem se s prislovico našega naroda more reči: „Klobuk z glave!“ —

Zborovanju „Vdovskega učit. društva“ sledilo je koj ono „Slov. učiteljskega društva“. Prvosednik nadučitelj g. Fr. Govekar pozdravi nazoče ude in tudi došle neude s toplo besedo in omenja, da so narodni učitelji dozdej vedno in da bodo tudi zanjaprej delali za korist in napredek narodni šoli. (Ta nálog, žalibog, nekateri izmed naših učiteljev preslabo umevajo!) Z vneto besedo spodbuja sobrate k zvestemu in neutrudnemu spolnovanju svojih dolžnosti, priporoča jim, naj bodo vstrajni, pogumni, neustrašljivi, ter konča svoj govor s slavoklicem na presvitlega cesarja Franc Jožefa, kar skupščina z navdušenim trikratnim „živio“ in „slava“ klicem ponovi.

Za tem govoril je tajnik gosp. M. Močnik o društvenem delovanju, omenil resolucij v lanskem zboru sklenjenih in na viša mesta vloženih. Povedal je, da na dotične prošnje društvo ni dobilo naravnost odgovora, ampak le po časnikih je zvedelo, koliko vspeha so imele te resolucije; ni sicer obilo to, kar smo dobili, vendar smemo tudi s tem malim, kar smo dosegli, zadovoljni biti in to tem več, ker so bili česki učitelji celó pokregani zato, da so tudi nam enako prosili za večji kos ravnopravnosti. Dalje govornik objavlja, da je društvo imelo vsaki mesec sejo, in da so bile obravnave in sklepi naznanjeni po časnikih. — Blagajnik g. Ivan Tomšič poroča potem, da je društvo imelo letošnje leto prihodkov 119 gold. 35 kr., stroškov pa le 14 gold. 46 kr., in da ima toraj gotovine še 104 gold. 89 kr. — Udov je zdaj 93; — med drugimi sta pristopila v poslednjem času društvu tudi kot sostavljavca novega (jako potrebnega) abecednika in novih stenskih tabelj dobro znana gg. Razinger in Žumer, kar navzoči z zaklicem „dobro!“ odlikujejo. — Gosp. Stegnar o tej priliki vpraša predsednika, je li iz Dolenjskega pristopilo društvu kaj udov, ker so nekateri pristopiti obetali, gosp. predsednik pa pové, „da o tem ne vé nič!“ Za to tudi vprašani tajnik odgovori nekako šaljivo, da tudi on toliko vé, kakor gosp. predsednik, nič namreč. („Novice“ tudi gg. učitelje iz Dolenjskega še od zadnje deželne učiteljske konference dobro poznajo, ko so enoglasno, ali da rečemo z muzičnim izrazom „uni sono“ glasovali, za to, da se krajnim šolskim svetom odvzame pravica, da sami smejo voliti svoje učitelje. No! da bi se bili ti gospodje potezali tudi za to, da bi se krajnim šolskim svetom odvzelo ali vsaj olajšalo breme, skrbeti namreč za učiteljske plače in mnogovrstne šolske potrebščine, a o tem ni bilo ne duha ne sluha! „Občina! ti plačaj, naj ti je učitelj potem po volji ali ne.“ Čudna logika to!)

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinske stvari.

Meje dežele Kranjske v raznih časih.

Zdaj, ko se ima en kos nekdanje Kranjske, Žumberk, odcepiti od nje, utegne ob pravem času biti, ozreti se na njene meje nekdanj in zdaj, kakor nam je to nemurni naš zgodovinar Peter Hicinger razložil.

Meje kranjske dežele niso bile vsaki čas enake; v začetku ni obsegla nobene celine, ampak le dele raznih dežel, pozneje se je odločila posebna stran kakor jedro, krog katerega so priraščali drugi deli, sčasoma, s koncem srednjega veka, so se Kranjski mejniki dalje raztegnili in z najnovejšim časom so se zopet na tesneje umaknili. Poglejmo najprej

meje dežele Kranjske v starem času.

Pred prihodom Rimljanov so bili v severni strani sedanje Kranjske zemlje naseljeni Tavriščani in Noriščani, v južno-izhodni Panonci, in v južno-zahodni Japodi in Karni. Stari Herodot je znal samo Sigine to stran veneških ali juliških hribov, in Venete unstran tega gorovja (Terpsich. c. 9.). Za prvimi rimskimi cesarji so se meje tako ločile, da je bila na zahodni strani juliških planin Istrija in Karnija, na izhodni pa Norikum in Panonija. Istrijo in Karnijo je delila Vipava, Soča in Timav, Panonijo in Norikum pa Cetsko gorovje, ki se je končevalo ravno med Emono ali Ljubljano, po videsu v Šmarni gori in v hribih, ki so med Loko in Vrhniko. Ti mejniki se razodevajo nekoliko iz Plinija (Histor. nat. I. III. c. 22. 27. 28.), Strabona (Geogr. I. V. VII.), najbolj pa iz Ptolomeja (Geogr. I. II. c. 14. 15. I. III. c. 1.). Bolj na drobno so razloženi pri Linhartu („Versuch einer Geschichte von Krain, I. Bd.) in v sporočilih kranjskega zgodovinskega društva („Mittheil. des hist. Vereins für Krain“ I. 1855. str. 33. in 77.).

Po takem je spadala gorenjska stran razen Ljubljane k Noriku, dolenjska stran z Ljubljano in z delom Notranjske krog Vrhnike, Cerknice in Loža k Panoniji, Pivka in Vipava k Istriji, in Idrija h Karniji. Za poznejimi rimskimi cesarji se je Emona in ves svet med Hrušico in Trojanami potegnil k Italiji, ali prav za prav k provinciji Veneciji in Istriji; del Panonije v Savskem porečji pa se je klical za Savijo, Norikum pa je utegnil svoje mejnike ravno na sedanje, kranjske konfine v severji. To je jasno po Herodianu, ki Emona imenuje prvo italijansko mesto od panonske strani (Hist. rom. I. VII. c. 8.), po Jeruzalemskem potopisu, ki stavi italijanske in noriške mejnike na postajo Adrant in Trojane (Mansio Adrante, fines Italiae et Norici), in po naznavi razdelitve rimskega cesarstva, ki jo je izdal Panvin (Notitia imperii romani occidentalis et orientalis). Po takem se je gorenjska stran, Ljubljanska, Vrhniška in Cerkniška okolica odločila od Norika in Panonije, in se je soedinila z Venecijo in Istrijo. Posebno ime za ta del se sicer ne nahaja pri rimskih pisateljih, pové ga pa pozneje zgodovinar Pavel diakon, da je namreč Karniola (Carniola se piše v starih listinah, a ne Carniolia), to je Mala Karnija. Dolenjska stran z Ložem vred je bila del Savije; Pivka, Vipava in Idrija so ostale kakor poprej pri Istriji in Veneciji. Ta razdelitev in to omenjenje je dobro zapomniti, ker se je ohranilo tudi po velikem preseljevanju narodov, skorej skozi ves srednji vek, samo imena so se deloma spremenila, gospodstva in oblasti so druge nastopile.

(Dal. prih.)

Zabavne stvari.

Spomini.

(Konec)

Gospod ravnatelj in njegov adlatus bila sta tedaj velika pospeševatelja narodne stvari. Prežila sta na najmanjše narodno gibanje med dijaki in pikala sta dijake,

ki so jima bili kot domoljubi znani, kjer in kedar je bilo mogoče. Ko so dijaki nečega dne javno brali slovenski list, izrazil se je ravnatelj, da tako ravnajo le „puntarji“. Zabičil je to ostro, iz ust pa mu je prišla priljubljena beseda „consilium abeundi“. A to mu še ni bilo dovolj. Dijakom višega razreda prepovedal je obiskovati veselice narodne čitalnice; slobodno pa jim je bilo, zahajati na najbolj obskurne veselice naših nasprotnikov.

Njegov adlatus pa je tudi dobro izvrševal posel svoj. Ob vsaki priložnosti kazal je, kako „spoštuje“ slovenski narod. Koncem šolskega semestra se je o Slovencih tako izrazil: „Das sind am ende nur selbst-süchtige leute, die nur ihre selbstsüchtigen zwecke verfolgen. Diese leute haben ja noch keine erfahrung; sie waren ja nur in Krain und wissen von der welt nichts.“ Tako hočejo nekateri Nemci izrežati mladino slovensko! Tedaj je tudi ta izrek pozabljivosti rešen.

Šolsko leto bližalo se je svojemu koncu. Vršile so se tedaj volitve v deželni zbor. Zbog strašanskega pritiska zmagal je kandidat nasprotne stranke. In tudi ravnatelj se je tedaj laskal svojim profesorjem, naj volijo nasprotnega kandidata. A njegov glas je ostal glas upijočega v puščavi. Ogromna večina profesorjev volila je pošteno po lastnem prepričanju!

Takrat pa so se godile čudne stvari! Žandarji stražili so dva večera zapored dijake. Zatoženi so bili dijaki celó pri sodnji. Podtikali so jim, da so na dan volitve v družbi narodnjakov storili se krivi razžaljenja Nj. veličanstva in veleizdaje. Al preiskava je spravila na dan, da se kaj takega ni zgodilo.

Ko se je začelo zopet šolsko leto, je ljubeznjivi ravnatelj poklical vse dijake, ki so bili za časa volitve v družbi dveh narodnjakov ter jim očital, kakor da so Bog vé kaj storili. Bil je celó tako predrzen, da je dijaka izpraševal o nekem narodnem profesorju, ki mu zbog svojega značaja ni bil nikdar po volji. Hotel je menda spodkopati čast narodnemu profesorju, a varal se je. Le čudili smo se, kako respektira čast svojih profesorjev. Z dijaki se ve da ni mogel družega storiti kakor jih na nekoliko ur zapreti dati.

Naj končamo! Namen teh vrstic je edini ta: pokazati, kako gospodarijo na slovenskih gimnazijah nekateri oholi tujci. Narodnim profesorjem sitnosti napravljati, narodne dijake proganjati, to je naloga tacih ljudi. Dijakom celó prepovedujejo podpirati domače slovstvo ter jih indirektno odganjajo od branja domačih knjig in časopisov; uničili bi radi v dijaških srcih narodno zavest in ljubezen do domovine. Zato gorje mu, kdor jim v tem obziru ni po volji.

Tak je bil položaj na nekaterih naših srednjih šolah! Ostal bo pa tak, dokler se ne bodo premestili iz naših šol taki elementi, ki ne morejo zakriti svojega sovraštva do Slovenstva, čemur živa priča še ne davno je bil glasoviti Vesteneck, katerega sta neki spremljevala dva profesorja, v kazini ljubljanski. Slovensko občinstvo pa naj iz tukaj podanih po vse resničnih črtic sodi, kako prijetno življenje imajo pod tacim ravnateljstvom narodni profesorji in dijaki!

x+y+z.

Obravnave deželnih zborov.

Deželni zbor Štajarski.

Obravnala se je v tej seji 7. dne t. m. tudi nadloga, ki jo trtna uš prizadeva nekaterim vinogradom štajarskim; bilo je sprejetih mnogo predlogov in med temi tudi ta, da naj stroške za odvrnitev te nadloge poplačuje država. — Potem se je pričela živahna raz-

prava o tem, da se ohrani podkovska šola v Gradci. Poslanec Heilsberg je vlado ostro prijel zato, da za živinozdravniške šole na Štajarskem nič ne stori. Ces. namestnik zagovarja vlado in pravi, da za kmetijske potrebščine štajarska dežela vsako leto prejme 18.000 gold. — Na interpelacijo slovenskega poslanca Kukovca, ali se bo na slovenščino kaj oziralo pri učilnicah, ki stojé na slovenskih tleh, odgovoril je deželni odbornik Schreiner, da deželni odbor ne dela razločka med slovenskim in nemškim prebivalstvom (??), sicer pa da on ne pozna nobenih slovenskih tal, ampak le deželo štajarsko. — Pri razpravi o spremembi uprave je razvijal Herman svoje federalistične nazore, ter med drugim rekel, da je treba, da viša moč med narode poseže in vsakemu svoje pravice odkaže. Proti Hermanu je govoril baron Čok, ter ga hotel osmešiti; ob enem je našo stranko hudo grdil in opravljal. Herman mu odgovori: „Prepir med deželami ne bo končan, dokler ga ne odstrani viša moč. Narodi ne morejo čakati, kdaj se bo kolovodjem ustavovercev zljubilo, odnehati od svojega nasprotovanja in zanikovanja.“ Obveljal je se ve da predlog ustavoverske večine, da zbor odbija način, po katerem vlada namerava pričeti upravno reformo. — 8. dne t. m. je zbor uže končal svoje zborovanje, za katero ni potreboval več ko 4½ tedna. Primanjka ve bode prihodnje leto dežela štajarska imela zopet 2 milijona gold. Liberalno gospodarstvo!

Deželni zbor gornje-avstrijski.

To Vam je bil ropot v Linškem zboru! O predlogu, v katerem vlada želi zvedeti mnenje zborovo, kako bi se odpravil dvalizem v upravni reformi, je liberalni poslanec Göllerich, glasoviti občinski pisár iz Welsa, zarenčal svoj napad na ministra Taafea, češ, „da ne potrebujemo reforme politične uprave, ampak treba nam je reforme notranje politike!“ — Sicer se je mislilo, da politična uprava in pa notranja politika je zeló ena in ista reč, al zdaj Welški „šribar“ podučuje svet, da to ni vse eno.

Deželni zbor Kranjski.

V zadnjih sejah se je po predlogu finančnega odseka, v katerem zdaj ne sedi noben narodeu poslanec, vitez Vesteneck pa zopet sodeluje, brez debate reševalo mnogo gospodarskih računov in proračunov, pa tudi več mnogovrstnih peticij. — Predlog deželnega odbora, naj dežela, kateri je hranilnica kranjska za stavbo novega muzeja, kateremu bode ime „Rudolfinum“, darovala 100.000 gold., dodá 100.000 gold. iz svoje blagajnice, se je izročil finančnemu odseku v prevdarek in poročanje. — Ledenica, katera stoji na vrtu deželne bolnišnice, pa je lastnina mestna, se ima od mesta kupiti za 1200 gold., za popravo njeno pa je bilo dovoljeno še 800 gold. vzeti iz deželne blagajnice. — Prošnja dr. Prajnica, asistenta v deželni norišnici na Studenci, naj se njegova služba za stalno službo priznava, je bila vslišana z 800 gold. letne plače, s 43 gold. 20 kr. pobotnine za postrežbo in kurjavo in pa petletnicami po 50 gold.

V seji 8. dne t. m. je deželni zbor kranjski gosp. Stampfelnu izrekel zahvalo dežele kranjske za tistih 100 000 gold., katere je daroval ne za sinove vse kranjske dežele, ampak čisto samo za Kočevanje prav v smislu nemškega „schulvereina“, da bi jih varoval poslovenjenja; ustanovno pismo neki celó določuje, da duhovnik štipendist ne sme postati. Za predlog zahvale so glasovali tudi slovenski poslanci, čeravno bi bili s svojim odhodom lahko storili, da bi bili za tak enostranski dar se zahvalili samo deutschkranjci.